

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ ЛІКВІДНОСТІ

Дмитрієв Є.Є., аспірант
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

Поняття ліквідності є одним з фундаментальних не тільки у банківській справі, але й у теорії фінансів загалом. Однак і до сьогодні питання щодо природи ліквідності залишається не до кінця розробленим. За словами Ендрю Крокета, президента JPMorgan Chase International, ліквідність легше розпізнати, ніж визначити. Світова фінансова криза початку ХХІ ст. продемонструвала, як швидко можуть вичерпуватись джерела фінансування, що вважались до того постійними та надійними, і як, навіть, найпотужніші світові фінансові інституції можуть стикнутися з нестачею ліквідності.

Тривалий час, для світової фінансової системи, була характерна стабільність та надлишок фінансових активів. За такої ситуації банківський менеджмент та науковці не приділяли питанню ліквідності достатньої уваги. Підтвердженням цьому слугує дослідження банківських ризиків, що проводиться Центром з вивчення фінансових інновацій (Centre for Study of Financial Innovation) разом з Pricewaterhouse Coopers, протягом більш ніж 10 років, результатом якого є рейтинг банківських ризиків. Згідно з ним, ще у 2006 р. банкірами та експертами колювання ліквідності не розглядалися як ризикбанківської діяльності. Проте вже у 2008 р. ризик ліквідності виходить на перший план серед банківських ризиків, і протягом 2008-2012 рр. посідає провідні місця в рейтингу.

З часом трансформується підхід до розуміння самої природи ліквідності. З подальшим розвитком економіки, фондового ринку, ринку страхових послуг ліквідність перестає бути суто категорією банківської системи. Вона стає категорією ринку. Таким чином, спостерігається модифікація поняття банківської ліквідності в складну систему, підсистеми якої здійснюють взаємний вплив одна на одну та на економіку в цілому.

Можна виділити деякі базові принципи, що стосуються поняття ліквідності та ліквідних активів, адже ліквідність слугує мірою легкості трансформації активів у грошові кошти. По-перше, ліквідні активи виступають засобом сек'юритизації, оскільки їх легко продати при виникненні потреби в коштах. По-друге, ліквідні активи знижують ризики, оскільки є впевненість в тому, що вони можуть бути конвертовані в гроші по мірі необхідності. І, нарешті, ліквідні активи, як правило, торгуються на відкритому ринку, а їх ціни визначаються прозоро і відповідають реальній економічній кон'юктурі, що склалася на ринку.

На сьогодні банківська ліквідність являє собою складну економічну систему, що складається з наступних підсистем: ліквідність ринку (міжбанківський ринок та ринок активів), ліквідність фінансування та ліквідність Центрального банку.

Однією з базових складових ліквідності банківської системи виступає ліквідність центрального банку, тобто його здатність робити ін'єкції ліквідності, в обсягах необхідних для функціонування фінансової системи. Вона, здебільшого, визначається як ліквідність, що надходить в економіку з боку Центрального банку.

Ліквідність фінансування визначається Базельським комітетом як здатність банку виконувати свої зобов'язання, покриваючи свою відкриту позицію або розраховуватись за своїми зобов'язаннями по мірі настання строку сплати. Окрім того, МВФ визначає ліквідність фінансування як здатність кредитних установ, робити платежі в установлені терміни. Однак, ліквідність фінансування може розглядатись виходячи з погляду на банк як на трейдера або інвестора. Згідно з цим під ліквідністю фінансування можна розуміти здатність фінансової установи залучати капітал або грошові кошти в найкоротший термін за найвигіднішою ціною.

Виходячи з вищесказаного, основними джерелами ліквідності фінансування для банківських інституцій виступають: по-перше, вкладники, які довіряють свої заощадження банківській системі; по-друге, одним з основних джерел є ринок. Банківські установи завжди можуть продати на ринку свої активи або генерувати ліквідність за рахунок їх сек'юритизації, синдикуваного кредиту чи залучень на вторинному ринку, виступаючи в ролі «творця та розповсюджувача» (причому, банки виступають джерелами ліквідності ринку, оскільки вони є маркет-мейкерами на кредитному ринку). Однак, все ж таки, основним джерелом ліквідності для банків виступає міжбанківський ринок, а у разі несприятливого розвитку подій у економіці, кредитор останньої інстанції – Центральний банк.

Наступною складовою частиною ліквідності банківської системи є ліквідність ринку. Поняття ліквідності ринку відоме, принаймні, з часів Дж. Кейнса. Проте, минуло багато часу, доки це поняття набуло устаткованого розуміння. Під ринковою ліквідністю, зазвичай, прийнято розуміти можливість в короткостроковому періоді торгувати активами, за низькою ціною і з мінімальним впливом на їх ціну.

Отже, можна стверджувати, що з розвитком економіки ліквідність перестала бути тільки явищем, притаманним лише банківському сектору, трансформувавшись в складну динамічну систему, що здійснює прямий та опосередкований вплив через ринковий механізм на розвиток не тільки банків, але й усієї національної економіки.

Економіка та менеджмент: перспективи розвитку : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 22–24 червня 2012 року / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : СумДУ, 2012. – С. 40-42.